

ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО СТРУКТУРИЗАЦІЇ СИСТЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

RESEARCH OF SCIENTIFIC APPROACHES TO STRUCTURING COMPETITIVENESS SYSTEM OF ENTERPRISE DEVELOPMENT POTENTIAL

Стаття присвячена дослідженню теорій та підходів до виділення складових, визначення взаємозалежності між елементами системи конкурентоспроможності підприємства під час досягнення цілей його розвитку. Обґрунтування побудови та структури системи конкурентоспроможності підприємства в часи розвитку цифрової економіки та зростання динаміки змін у середовищі є однією з основних конкурентних вимог. З огляду на досліджені підходи до визначення складових конкурентного потенціалу та конкурентоспроможності запропоновано виділити внутрішні та зовнішні складові, що в сукупності є такими елементами, як ресурси, економічні можливості, компетенції та система управління. Складові системи забезпечення конкурентоспроможності потенціалу розвитку існують на підприємстві завдяки єдності процесів мобільності та трансформації ресурсів, взаємодії під час реалізації внутрішніх та зовнішніх економічних можливостей, постійному інноваційному розвитку.

Ключові слова: конкурентоспроможність потенціалу, підприємство, структуризація системи, потенціал розвитку.

Стаття посвящена исследованию теорий и подходов к выделению составляющих, определению взаимосвязи между элементами системы конкурентоспособности предприятия при достижении целей его развития. Обоснование построения и структуры системы конкурентоспособности предприятия во времена развития цифровой экономики и роста динамики изменений в среде является одним из основных конкурентных требований. С учетом исследованных подходов к определению составляющих конкурентного потенциала и конкурентоспособности предложено выделить внутренние и внешние составляющие, которые в совокупности являются такими элементами, как ресурсы, экономические возможности, компетенции и система управления. Составляющие системы обеспечения конкурентоспособности потенциала развития существуют на предприятии благодаря единству процессов мобильности и трансформации ресурсов, взаимодействия при реализации внутренних и внешних экономических

Ключевые слова: конкурентоспособность потенциала, предприятие, структуризация системы, потенциал развития.

УДК 339.137.2

Дуксенко О.П.

старший викладач кафедри міжнародної економіки Національний авіаційний університет

The article is devoted to the study of theories and approaches to the selection of components, to the determination of the interdependence between elements of the enterprise competitiveness system in the implementation of its development goals. Justification of the structure of the enterprise's competitiveness system in times of development of the digital economy and the growth of the dynamics of changes in the environment is one of the main competitive priorities. Despite the large number of publications on the competitiveness of economic systems, the problems of identifying the components of the system for ensuring the competitiveness of the enterprise, especially the sources of their identification and enhancement, remain unresolved. The composition of the competitive potential is determined by the following parameters: the volume and quality of its available resources; the capabilities of the management system and employees, the organizational structure and optimally utilized available resources of the enterprise; informational, innovative opportunities; financial resources and investment and credit attractiveness of the enterprise. Given the study of approaches to the definition of the components of competitive potential and competitiveness, it is proposed to identify the internal and external components: resources, economic opportunities, competence and management system. The author's presentation of the structure of the potential of competitiveness reflects the layout of the components, the sequence of their transformation in the processes of implementing the development potential: "resources → opportunities → management system → competence". Not all structural elements are equivalent in their impact on the level of competitive potential due to uneven consequences and differences in ensuring each of them with appropriate resources. Components of the system for ensuring the competitiveness of development potential exist at the enterprise through the unity of processes of mobility and transformation of resources, interaction in implementing internal and external economic opportunities, the effectiveness of the management system, the optimality of the organizational structure, staff ability to learn and self-develop, continuous innovation.

Key words: competitiveness of potential, enterprise, system structuring, development potential.

Постановка проблеми. Управління конкурентоспроможністю підприємства спрямовується на досягнення ефективності процесів реалізації внутрішніх можливостей розвитку з урахуванням впливів зовнішнього середовища. Побудова структури системи конкурентоспроможності підприємства, що відповідає поставленим завданням та цілям розвитку підприємства, а також умовам його ефективного функціонування, її методологічне обґрунтування та практична реалізація набувають все більшого значення в період інформаційного прогресу в розвитку суспільства та інноваційної економіки, ключовим конкурентними перевагами яких є володіння й застосування знань переваг.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Дослідження теорії конкуренції та конкурентоспроможності здійснено в публікаціях А.Є. Воронкової [1],

В.Л. Диканя [3], Р.А. Фатхутдінова [4], В.Г. Шинкаренка [5], А.В. Кваско [6]. Взаємозв'язок потенціалу та конкурентоспроможності підприємств описаний у роботах І.А. Аренкова [7], В.І. Чобіток [8], В.В. Прохорової [9], А.І. Лужелецького [10] та інших вчених.

Постановка завдання. Залишається недостатньо дослідженою структура конкурентоспроможності підприємств, що має обґрунтувати системність застосування нових методів управління в динамічних, інформаційно-цифрових, відкритих та конкурентних умовах; не розкрито внутрішню будову економічної категорії; не визначено характер взаємодії складових. Отже, виникає потреба формалізації складових системи конкурентоспроможності підприємства, їх структуризації та опису процесів формування, взаємодії, нарощування,

впливу на потенціал розвитку та ефективність діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Нині існує багато досліджень складових елементів конкурентного потенціалу підприємства, специфіка яких визначається насамперед функціонально-цільовою спрямованістю реалізації потенціалу. Також останнім часом з'явилися нові підходи до формалізації складових, засновані на управлінських та філософських трактуваннях. Розглянемо їх більш детально задля структуризації системи конкурентоспроможності, визначення його ролі у забезпеченні ефективності реалізації потенціалу розвитку.

І.А. Аренов у своїй роботі констатує, що між елементами конкурентного потенціалу існує зв'язок, в рамках якого вони взаємодіють та впливають один на одного й на конкурентний потенціал [7]. В.І. Чобіток у дисертаційному дослідженні пропонує всі складові конкурентоспроможності та потенціалу підприємства поділити на складові, які представлені у вигляді таблиці, що дасть можливість глибше зрозуміти природу цих понять [8]. В.В. Прохорова, розглядаючи складові конкурентоспроможності потенціалу, орієнтувалась на управлінські аспекти структуризації, визначивши приналежність своїх досліджень до процесного підходу [9].

А.І. Лужелецьким запропоновано власне визначення поняття конкурентоспроможного потенціалу, його структуру та особливості складових [10]. Перевагами використання цього поняття для оцінювання конкурентних можливостей підприємства на ринку є такі:

- приділення значної уваги в структурі соціальним аспектам, а саме клімату в колективі, індивідуальному ставленню до праці кожного працівника, мотивації, що мають значний вплив на продуктивність праці;

- приділення найбільшої уваги інформаційному потенціалу, оскільки ми живемо в інформаційну еру високих технологій та швидких змін, де найбільшу цінність в усіх сферах життєдіяльності людей має актуальна інформація;

- розгляд виробничого потенціалу не лише з точки зору наявності ресурсів та виробничих потужностей, але й щодо можливостей швидкої переорієнтації на потреби ринку, гнучкості виробництва [10].

Спираючись на основні характеристики конкурентного потенціалу підприємства, можемо стверджувати, що його склад визначається [11] обсягом та якістю наявних у нього ресурсів; можливостями системи управління та працівників створювати певні види продукції (компетенціями та освітнім, кваліфікаційним, психофізіологічним, мотиваційним потенціалом кожного працівника); можливостями організаційної структури оптимально

використовувати наявні ресурси підприємства; інформаційними можливостями, тобто можливостями підприємства генерувати й трансформувати інформаційні ресурси для застосування їх у виробничій, комерційній та управлінській діяльності; інноваційними можливостями підприємства щодо оновлення техніко-технологічної бази виробництва, переходу на випуск нової конкурентоспроможної продукції; фінансовими можливостями щодо управління кредитоспроможністю, внутрішньою та зовнішньою заборгованістю у сфері фінансів; іншими можливостями. Структурування внутрішнього конкурентного потенціалу за моделлю Т.В. Назарчук, на нашу думку, дає змогу [12] оцінювати рівень розвитку кожного локального потенціалу та сконцентровувати управління в найбільш пріоритетному, конкурентоспроможному напрямі; використовувати повний спектр стратегічних конкурентних можливостей підприємства; акцентувати цілі й пріоритети розвитку конкурентного потенціалу відповідно до намічених цілей; визначати послідовність управління конкурентним статусом задля ефективного функціонування на ринку. Саме поєднання визначених складових у сукупності характеризує стан та можливості підприємства зі створення, зміцнення та розвитку внутрішнього конкурентного потенціалу. Слід зазначити, що не всі структурні елементи рівнозначні за своїм впливом на рівень конкурентного потенціалу. Ця нерівномірність обумовлена, з одного боку, нерівнозначністю наслідків, а з іншого боку, відмінностями у забезпеченні кожного з них відповідними ресурсами. З огляду на дослідженні підходи до визначення складових конкурентного потенціалу та конкурентоспроможності пропонується виділити внутрішні та зовнішні складові, що в сукупності є системами ресурсів, економічних можливостей, компетенцій та системи управління (рис. 1).

На думку автора, необхідно в структурі складових системи конкурентоспроможності не лише навести перелік складових, але й визначити зовнішні та внутрішні джерела їх формування. Крім того, зображене та рис. 1 компонування складових відображає таку послідовність їх трансформації в процесах реалізації потенціалу розвитку: «ресурси → можливості → система управління → компетенції».

Зазначені складові існують у складі потенціалу конкурентоспроможності завдяки єдності процесів мобільності та трансформації ресурсів, взаємодії під час реалізації внутрішніх та зовнішніх економічних можливостей, ефективності системи управління, оптимальності організаційної структури, здатності персоналу до пізнання та саморозвитку, постійному інноваційному розвитку.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, внутрішній, економічний потенціал підприємства, володіючи системними характерис-

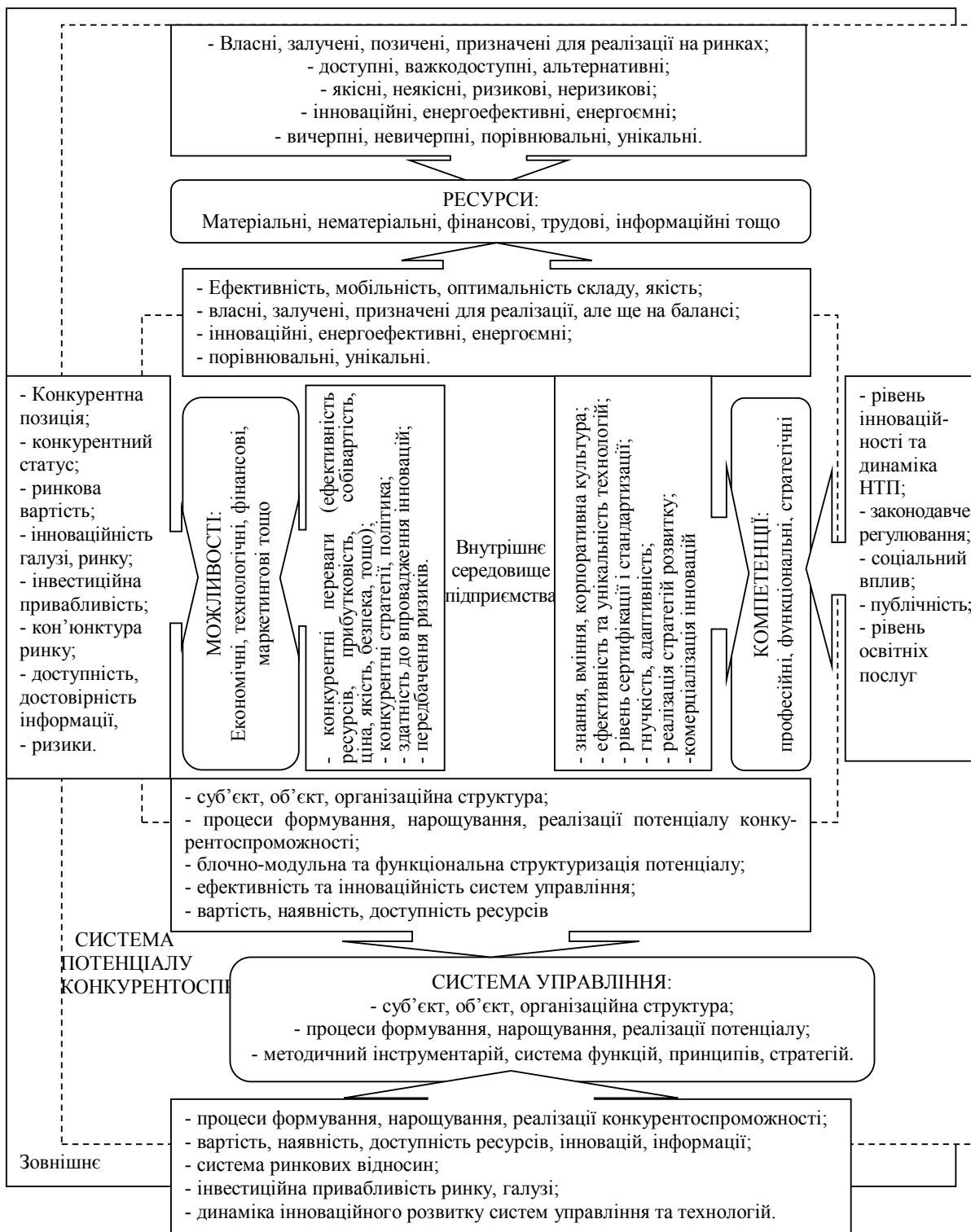

Рис. 1. Структура потенціалу конкурентоспроможності підприємства

Джерело: розроблено автором

тиками, здатен вплинути на процеси забезпечення ефективності формування й реалізації потенціалу конкурентоспроможності.

Ця здатність пов'язана із системним підходом до наукового обґрунтування поняття конкурентоспроможного потенціалу та управління ним,

що спровоковано внутрішньою спрямованістю потенціалу розвитку на підвищення конкурентоспроможності підприємства в зовнішньому середовищі, причому зовнішнє середовище також впливає на результативність управління потенціалом розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Воронкова А.Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация : монография. Луганск : изд-во Восточно-украинского национального университета, 2000. 315 с.
2. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства. Формування та оцінка : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 352 с.
3. Дикань В.Л. Забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах міжнародних транспортних коридорів : монографія. Харків : УкрДАЗТ, 2008. 170 с.
4. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление. Москва : ИНФРА, 2000. 312 с.
5. Шинкаренко В.Г. Управление конкурентоспособностью предприятия : монография. Харьков : ХНАДУ, 2003. 186 с.
6. Кваско А.В. Формування конкурентоспроможного потенціалу підприємства. *Інтелект XXI*. 2013. № ½. С. 114–121.
7. Аренков И.А. Конкурентный потенциал предприятия: модель и стратеги развития. *Проблемы современной экономики*. 2011. № 4. С. 40–43.
8. Чобіток В.І. Управління потенціалом конкурентоспроможності промислових підприємств залізничного транспорту на засадах контролінгу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 ; Укр. Інж.-педагогічна акад. Харків, 2012. 21 с.
9. Прохорова В.В. Організаційно-економічне забезпечення розвитку малого підприємництва України. *Бізнес-Інформ*. 2012. № 9. С. 132–135.
10. Лужецький А.І. Ідентифікація економічної категорії «конкурентоспроможний потенціал підприємства» та його структура. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 3. С. 188–190.
11. Гарафонова О.І. Формування конкурентного потенціалу підприємства на основі мотивації інноваційної діяльності та реалізації його конкурентних переваг. Моделювання регіональної економіки. 2013. № 1. С. 283–288.
12. Назарчук Т.В. Модель розвитку внутрішнього потенціалу та конкурентного статусу підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 3. Т. 3. С. 121–125.

REFERENCES:

1. Voronkova A.E. (2000) *Strategicheskoe upravlenie konkurentosposobnym potentsialom predpriyatiya: diagnostika i organizatsiya* [Strategic management of competitive potential of the enterprise: diagnostics and organization]. Lugansk: East Ukrainian National University (in Ukrainian).
2. Krasnokutsjka N.S. (2010) *Potencial tovgovseljnojho pidpryjemstva: teorija ta metodologhija doslidzhennja* [Potential of trade enterprise: theory and methodology of research]. Kyiv : Learning Center (in Ukrainian).
3. Dykanj V.L. (2008) *Zabezpechennja konkurentospromozhnosti promyslovykh pidpryjemstv v umovakh mizhnarodnykh transportnykh korydoriv* [Ensuring the competitiveness of industrial enterprises in the context of international transport corridors]. Kharkiv : Ukrainian State Academy of Railway Transport (in Ukrainian).
4. Fatkhutdinov R.A. (2000) *Konkurentosposobnost: ekonomika, strategiya, upravlenie* [Competitiveness: economy, strategy, management]. Moscow : INFRA (in Russian).
5. Shinkarenko V.G. (2010) *Upravlenie konkurentosposobnostyu predpriyatiya* [Enterprise competitiveness management]. Kharkiv : Kharkiv State National Academy of Public Administration (in Ukrainian).
6. Kvasko A.V. (2013) *Formuvannja konkurentospromozhnoho potencialu pidpryjemstva* [Formation of the competitive potential of the enterprise]. *Intellect XXI*, no. 1/2, pp. 114–121 (in Ukrainian).
7. Arenkov I.A. (2011) *Konkurentnyy potentsial predpriyatiya: model i strategi razvitiya* [Competitive Potential of an Enterprise: Model and Development Strategies]. *Problems of the modern economy*, no. 11, pp. 40–43 (in Russian).
8. Chobitok V.I. (2012) *Upravlinnja potencialom konkurentospromozhnosti promyslovykh pidpryjemstv zaliznychnogho transportu na zasadakh kontrolyngu* [Management of competitiveness potential of industrial enterprises of railway transport on the basis of controlling]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv : Ukrainian Engineering Pedagogical Academy, Kharkov, p. 21 (in Ukrainian).
9. Prokhorova V.V. (2012) *Orghanizacijno-ekonomichne zabezpechennja rozvytku malogho pidpryjemnyctva Ukrajinj* [Organizational and economic support for the development of small business in Ukraine]. *Business-Inform*, no. 9, pp. 132–135 (in Ukrainian).
10. Luzhecjkyj A.I. (2014) *Identyfikacija ekonomichnoji kategoriji "konkurentospromozhnyj potentsial pidpryjemstva" ta jogho struktura* [Identification of economic category "Competitive potential of the enterprise" and its structure]. *Bulletin of the Khmelnytsky National University*, no. 3, pp. 188–190 (in Ukrainian).
11. Gharafonova O.I. (2013) *Formuvannja konkurentnogho potencialu pidpryjemstva na osnovi motyvacijj innovacijnoj dijajlnosti ta realizacijj jogho konkurentnykh perevagh* [Formation of competitive potential of the enterprise on the basis of motivation of innovation activity and realization of its competitive advantages]. *Modeljuvannja rehionalnojji ekonomiky*, no. 1, pp. 283–288 (in Ukrainian).
12. Nazarchuk T.V. (2014) *Modelj rozvytku vnutrishnjogho potencialu ta konkurentnogho statusu pidpryjemstva* [Model of development of internal potential and competitive status of the enterprise]. *Bulletin of the Khmelnytsky National University*, no. 3, pp. 121–125 (in Ukrainian).

**RESEARCH OF SCIENTIFIC APPROACHES TO STRUCTURING COMPETITIVENESS SYSTEM
OF ENTERPRISE DEVELOPMENT POTENTIAL**

The research is aimed at formalizing the components and determining their role in the development of the enterprise's competitiveness system, structuring and describing the processes of formation, interaction, build-up, impact on the development potential and efficiency of the enterprise. On the basis of the study of theories and approaches to the selection of components, the determination of the interdependence between the elements of the enterprise competitiveness system in the implementation of its development goals is the need to substantiate the structure of the company's competitiveness system in times of development of the digital economy and the growth of the dynamics of changes in an environment that is one of the main competitive advantage. Despite the large number of publications on the competitiveness of economic systems, the problems of identifying the components of the system for ensuring the competitiveness of the enterprise, especially the sources of their identification and enhancement, remain unresolved.

To date, there are many researches of the components of the competitive potential of the enterprise, the specifics of which is primarily determined by the functional and target orientation of the implementation of the potential. Recently, new approaches to the formalization of constituents, based on managerial, philosophical interpretations, have emerged. In the article the author applies a systematic approach to the allocation of the components of the competitiveness of the enterprise, as well as the description of the processes of transformation of the system from a set of resources to competitive advantages in the formation, interaction, build-up, impact on the development potential and efficiency of the enterprise.

The composition of the competitive potential is determined by the following parameters: the volume and quality of its available resources; the capabilities of the management system and employees, the organizational structure and optimal use of available resources of the enterprise; informational, innovative opportunities; financial resources and investment and credit attractiveness of the enterprise. Given the study of approaches to the definition of the components of competitive potential and competitiveness, it is proposed to identify the internal and external components that are collectively the following elements: resources, economic opportunities, competence and management system. It is a combination of certain components in aggregate that characterizes the state and capabilities of the enterprise to create, strengthen and develop internal competitive potential. The author's presentation of the structure of the potential of competitiveness reflects the layout of the components, the sequence of their transformation in the processes of implementing the development potential: "resources → opportunities → management system → competence". Not all structural elements are equivalent in their impact on the level of competitive potential, which is due to the uneven consequences and differences in the provision of each of them with appropriate resources.

Components of the system for ensuring the competitiveness of development potential exist at the enterprise through the unity of processes of mobility and transformation of resources, interaction in implementing internal and external economic opportunities, the effectiveness of the management system, the optimality of the organizational structure, staff's desire and ability to acquire knowledge, to self-development and continuous innovation.

Thus, the internal economic potential of the enterprise, possessing system characteristics, can influence the processes of ensuring the effectiveness of the formation and implementation of the competitiveness potential. This ability is related to the systematic approach to the scientific substantiation of the concept of competitive potential and its management, which is provoked by the internal direction of the development potential to enhance the competitiveness of the enterprise in the external environment, with what the external environment influences the effectiveness of management of development potential. Therefore, the practical application of the proposed scientific advances is to design the structure of the competitiveness management system and the potential of enterprise development taking into account the interactions of the internal and external environment on the transformation of resources into competitive advantages.